

ONOMAZIO- LOGICKÁ BÁZE

A ONOMAZIOLOGICKÝ PŘÍZNAK

PŘIDAT KOMENTÁŘ:

- [17:28] Adam Vefmřfovskř

- blb-ec vs. plav-ec

-

- [17:32] Adam Vefmřfovskř

- blb-ka vs. plav-kyně

-

- [17:34] Adam Vefmřfovskř

- /člověk/

-

- [17:34] Adam Vefmřfovskř

- člověk, který plave

-

- [17:34] Adam Vefmřfovskř

- člověk, který chodř

-

- [17:35] Adam Vefmřfovskř

- člověk, který blbne?

-

- [17:40] Adam Vefmřfovskř

- člověk, který je blbř

-

- [17:40] Adam Vefmřfovskř

- člověk, který hloupř

-

- [17:46] Adam Vefmřfovskř

- ten, který

29.6.2022

Slovotvorba (a tvarosloví)

onomaziologický příznak

(morfologie: koncovka)

onomaziologická báze

29.6.2022

MORFOLOGIE (TVAROSLOVÍ) ve srovnání s lexikologií

- **morfologie:**
- se dívá na slovo jako na kořen a koncovku
- kořen je zde vlastně část podružná, vedlejší
- koncovka se u různých kořenů může měnit (ostatně i u téhož kořene se může měnit)
- (*standard-0* bez *standard-u*)
- pro **morfologii** je koncovka zásadní,
- vedlejší je spíše z pohledu lexikologického
- v lexikologii je totiž lhostejno, jakou má slovo koncovku, vždy se jedná o týž lexém, reprezentovaný obvykle nom. sg. (*standard*) či infinitivem (*radovat se*)
- tedy v **lexikologii** je kořen ta hlavní část a koncovka zcela podružná, vedlejší

29.6.2022

LEXIKOLOGIE

- v lexikologii je lhostejno, jakou má slovo koncovku, vždy se jedná o týž lexém
- tedy v lexikologii je kořen ta hlavní část a koncovka zcela podružná, vedlejší

29.6.2022

KONCOVKY A SLOVOTVORB A

Řešíme-li koncovky ve vztahu k morfologii i lexikologii, hodilo by se vyřešit je (v kurzu slovotvorby) i ve vztahu ke slovotvorbě.

Nuže, i koncovky jsou pro slovotvorbu relevantní, neb v některých případech mají krom funkce flektivní (ohýbací), také funkci slovotvornou (šířeji onomaziologickou).

Kupř. právě jen koncovkou *-í* vytvoříte (odvozováním) od slova *list* nové slovo *listí*. A takových slov je více (*ryba :: rybí, havran :: havraní*).*

* A proto jen jedno *-n-* ve slově *havraní*.

** *Listí* je subst., *rybí* je adj. Kouzlo :-o

29.6.2022

SLOVOTVORBA Z ONOMAZIOLOGICKÉHO POHLEDU

Tou hlavní částí je zde onomaziologická báze, což je zde slovtvorný formant, kupř. přípona: -*ec*

tou vedlejší částí je zde onomaziologický příznak, který je reprezentován kořenem, kupř.: *plav-*

tatáž báze může mít různé příznaky: -*ec* + *plav-* či *lov-*

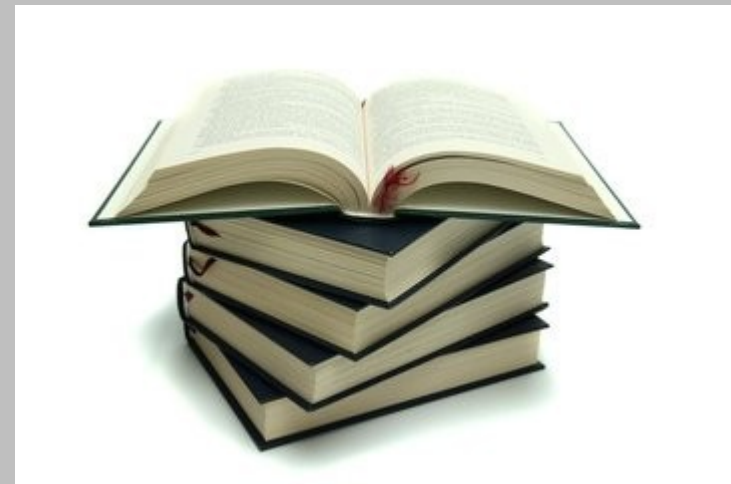
zdánlivě tatáž báze je jiná báze neb se jinak váže ke svému příznaku, např. -*ec* + *blb*

či ještě jiná báze (či podbáze) -*ec* + *tlustokož-*

Srv. <http://www.slovníkafixu.cz/heslar/-ec>

ONOMAZIOLOGICKÁ BÁZE — ZDROJE

- Dokulil, s. 29n.
- Uher, Kneselová, s. 8.
- Hauser, s. 98.
- Šlosar, (-ec), s. 115, 116, 133, 141...

SLOVOTVORBA A DIDAKTIKA

- V onomaziologii a ve slovotvorbě řešíme detailně každou bázi a každý příznak.
 - V didaktice nikoliv, resp. rozhodně zde není cílem seznámit žactvo s touto terminologií.
 - Je možné zjistit, nakolik žactvo dokáže pracovat s danými koncepty, tzn. připravit jim otázky a úkoly typu:
 - Co mají z jazykového hlediska společného *lovec* a *plavec*?
 - Utvořte jednoslovné pojmenování *toho, kdo je sám**
 - Jak spolu souvisejí slova *lev* :: *lví* a *havran* :: *havraní*?
 - Jak zdůvodníte zápis jednoho *-n-* ve slově *havraní*?
- !
- *Retrogradní slovník současné češtiny* (1986) Co ještě končí na *-ec*?
 - *Slovník afixů*: <http://www.slovnikafixu.cz/heslar/-ec>

* Etymologie slova *samec*? Viz dále.

SAMEC

- Cituji z online platformy, která sloužila pro komunikaci vyučujících a žactva.
- Žáče: „Proč se říká samec a samice? Protože jsou sami?“ Jinými slovy: Jaká je etymologie těchto slov? Souvisí nějak se stavem osamocení? :-)
- Vyučující: Skvělá intuice, [milé žáče — anonymizováno]. „Samec o zvířatech vzešlo z toho, že samec některých zvířat žije dlouho sám a starost o mláďata nechává samici (toto slovo přitvořeno k *samec*); pak znamená *samec* i ledacos silného, mohutného, řízného (sameček = lahvička kořalky apod.)“ Machek, Václav. 1971. Etymologický slovník jazyka českého. Praha: Academia, s. 537.

SHRNUTÍ

- Co je z této prezentace klíčové pro slovo tvorbu?
- Existence onomaziologických bází a příznaků.
- Je dobré vědět, co je co, k čemu je to užitečné, a také zda a jak danou znalost učit na ZŠ a od žactva ZŠ vyžadovat.
- Na tyto otázky si zevrubněji odpovězte sami a své odpovědi si založte do svého slovo tvorného portfolia.

Pozor na onomaziologické přízraky!

V případě, že to se studiem
slovotvorby přeženete, může
se stát, že začnete trpět
onomaziologickými
přízraky...

